

Svineholmens Digelaug – undersøgelse for markfirben

Besigtigelsesnotat

Svineholmens Digelaug.

Dato: 11. september 2025

Indhold

1	Baggrund	2
1.1	Generelt om markfirben	3
2	Lovgivning	4
3	Besigtigelser	4
3.1	Metode	4
3.2	Eksisterende forhold.....	5
3.3	Resultater	6
3.3.1	Første besigtigelse 7. maj 2025	6
3.3.2	Anden besigtigelse 19. juni 2025.....	6
3.3.3	Tredje besigtigelse 19. august 2025	7
4	Opsummering	8
4.1	Diget som levested for markfirben.....	8

1 Baggrund

Svineholmens Digelaug har, i forbindelse med ansøgning om tilladelse til kystbeskyttelse i form af renovering og forstærkning af Svineholmens Dige, bedt NIRAS om at undersøge diget for tilstedeværelse af markfirben. Årsagen er at der i nærheden af diget, i haver og på overdrev ud mod stranden, tidligere er observeret markfirben.

Diget er beliggende ved Skuldelev Strand og strækker sig over godt 700 m. Diget forhindrer oversvømmelser fra nord ved højvande og stormflodshændelser. Der løber kanaler og foregår dræning på begge sider af diget, og derfor er der på begge sider af diget fugtigt eller står vand. I den vestlige ende, langs med og vest for grusvejen, er der dog tørt, og dyrkede marker på begge sider af diget. Det samme er gældende i den østlige ende, langs vejen "Ved Diget", hvor der på sydsiden er grusvej, og på nordsiden skelbeplantning og have (se Figur 1).

Figur 1: Oversigtskort over Svineholmens Dige ved Skuldelev Strand. Digets forløb er markeret med gul stiplede linje. Tidligere fund af markfirben er markeret med rød prik (kilde: GBIF, data hentet 01-09-2025 for fund de seneste 20 år).

1.1 Generelt om markfirben

Markfirben har flere forskellige habitatkrav, men foretrækker tørre områder med sydlig soleksponering. Habitater med overvejende vestlig eller østlig eksponering er dog også velegnede, så længe de er soleksponerede. Overfladestrukturen i habitatet må gerne være varieret for at skabe et optimalt mikroklima. Forskellige strukturer skaber læ og sørger for, at markfirbenene kan opfange solens stråler optimalt i løbet af dagen. Soleksponerede skrånninger, hvor dyrene kan grave sig ind, fungerer også som overvintringskvarter og fungerer i foråret og efteråret som hurtigt opvarmede solepladser.

Det er ligeledes vigtigt for artens ynglesucces, at jorden er løs, ikke er for tilgroet og har sandet eller gruset karakter. Det er nødvendigt med områder med løs jord (gerne gruset), da ynglesuccesen er betinget af, at æglægningen kan finde sted i varm, løs og veldrænet jord.

Markfirben er desuden afhængige af, at der er mulighed for at søge skjul for rovdyr, og at der er et artsrigt insektliv som fødegrundlag.

Spredt opvækst af lave buske såsom hedelyng, tjørn, hunderose, brombær, gyvel og lignende er med til at skabe skjul og fungerer som områder for fødesøgning, samt termoregulering. Buskene anvendes både til at give skygge på varme dage og som en forhøjet solplads i de tidlige dagtimer. Løst dækkende, lav til halvhøj urte- og græsvegetation er ligeledes ofte levested for et artsrigt insektliv, som udgør markfirbenets fødegrundlag. Derudover er strukturer såsom soleksponerede træstammer, grene og kvasbunker velegnede som solepladser, men fungerer også som strukturer, der isolerer mod jordens fugtighed og eventuel kuldepåvirkning. Disse kan også fungere som skjul mod rovdyr.

Markfirbenet har en forholdsvis lav spredningsevne på grund af sin stedfaste levevis, hvor yngle- og rasteområder er tæt forbundet med fødesøgningsområder. På velegnede levesteder er dyrene stedfaste i forhold til deres levested, men hvis de rette levesteder opstår, vil den hurtigt kunne indfinde sig.

Undersøgelser for markfirben.

I forvaltningsplan for markfirben¹ anbefales det at der for egnede yngle- og rastesteder udføres tre besigtigelser:

- et forårsbesøg ultimo april/maj, hvor der eftersøges markfirben på solepladser i nærheden af velegnede overvintringslokaliteter
- et besøg i juni/juli, hvor markfirbenet generelt er meget aktivt i forbindelse med fødesøgning og de gravide hunner afsøger større områder for at finde velegnede æglægningssubstrater,
- samt i eftersommeren august, hvor velegnede æglægningslokaliteter opsøges med henblik på at finde nyklækkede markfirben.

¹ <https://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2016/markfirben.pdf>

2 Lovgivning

Habitatdirektivets artikel 12, stk. 1 litra a-d² fastsætter bestemmelserne for en streng beskyttelsesordning af arter, som er opført på direktivets bilag IV litra a, og finder anvendelse inden for arternes naturlige udbredelsesområde. Markfirben er opført på habitatdirektivets bilag IV og dermed omfattet af den strenge beskyttelsesordning. Habitatdirektivets artikel 12 er implementeret flere steder i dansk lov, bl.a. via habitatbekendtgørelsen, hvor beskyttelsen er fastsat i § 10, stk. 1.

Beskyttelsen af bilag IV-arter er beskrevet i vejledning til habitatdirektivets artikel 12³ og vejledningen til habitatbekendtgørelsen⁴.

De specifikke beskyttelsesbestemmelser fremgår af habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra a-d, og omfatter forbud mod følgende:

- Forsætlig indfangning eller drab af enheder af arter
- Forsætlig forstyrrelse af arter i særdeleshed i perioder, hvor dyrene yngler, udviser yngelpleje, overvintrer eller vandrer
- Forsætlig ødelæggelse eller indsamling af æg i naturen
- Beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder

Bestemmelsen varetager dermed dels en individbeskyttelse af de enkelte arter i forhold til forbuddet mod forsætlig forstyrrelse, indfangning og drab samt en levestedsbeskyttelse af arternes yngle- og rasteområder. Der kan således ikke meddeles tilladelse, dispensation eller godkendelse til planer og projekter, som er i strid med ovennævnte beskyttelse af bilag IV-arter, herunder markfirben. Alle borgere er desuden forpligtet til at overholde de ovenstående forbud i kraft af naturbeskyttelseslovens § 29a⁵.

Andre krybdyr

Alle arter af krybdyr er i Danmark fredede, og der er, jf. § 14 i artsfredningsbekendtgørelsen⁶, forbud mod fortsætteligt drab og indfangning. Håndtering af beskyttede arter kræver dispensation fra reglerne i artsfredningsbekendtgørelsen. Implementeringen af habitatdirektivets individbeskyttelse er implementeret i samme forbudsparagraf i artsfredningsbekendtgørelsen.

3 Besigtigelser

3.1 Metode

Da diget rummer egnede yngle- og raststeder for markfirben er diget besigtiget tre gange i overensstemmelse med anvisningerne i forvaltningsplan for markfirben. Ved alle besøg er hele diget gennemgået fra ende til anden for at registrere evt. tilstedeværelse af markfirben. De særligt egnede steder (sandsække, og områder med

² EU. 1992. Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

³ Europa Kommissionen. (2021). Vejledning om streng beskyttelse af dyrearter af fællesskabsbetydning i henhold til habitatdirektivet.

⁴ Miljøstyrelsen. (2020). Habitatvejledningen. Vejledning til bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

⁵ Bekendtgørelse af lov om naturbeskyttelse, LBK nr. 1392 af 04/10/2022

⁶ Bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt, BEK nr. 521 af 25/03/2021

mager bar jord) er gennemgået flere gange ved hvert besøg. Andre krybdyr der er observeret ved besigtigelserne er registreret.

3.2 Eksisterende forhold

Digets skråninger er forholdsvis grusede og beplantningen er domineret af græsser, hvor der på toppen er iblandet flere blomstrende lave urter som håret høgeurt, lancetvejbred og kragefod, hvorimod bunden af digeskråningen, ud over græsser, er mere domineret af højere urter som hjortetrøst, løgkarse, dueurt og stor nælde m.fl. (se Figur 2). Der er flere steder på diget hvor skader er repareret med sandsække, som ligger i bunker flere steder. I den vestlige del er der på sydsiden af diget en lille skov, hvor træerne kaster skygge på sydsiden af diget. Generelt fremstår diget som et delvist egnet levested for markfirben, men spredningsmuligheder er begrænset af at der står vand, eller er meget fugtigt på begge sider af diget, hvilket skaber en barriere.

Beplantningen på diget slås regelmæssigt, mindst en gang om året. Dog lader det til at den helt vestlige ende, vest for grusvejen, ikke slås regelmæssigt.

Figur 2 TV: Foto taget midt på diget mod vest. TH: Foto af den typiske dækningsgrad og variation af bevoksningen (Niras, maj 2025).

3.3 Resultater

I det følgende beskrives observationer fra de tre besigtigelser. Se Figur 3 for arts-observationernes placering på kort.

Figur 3 Oversigtskort over fund af krybdyr på Svineholmens Dige henover undersøgelsesperioden maj-august 2025.

3.3.1 Første besigtigelse 7. maj 2025

Vejrforhold: 14-17 grader, solrigt, og svag-jævn vind.

Der blev ved besigtigelsen observeret tre firben, som ikke kunne artsbestemmes.

3.3.2 Anden besigtigelse 19. juni 2025

Vejrforhold: 15-17 grader, halvskyet og jævn-frisk vind.

Der blev ved besigtigelsen observeret et skovfirben og en snog. Begge blev observeret på en større dyngesandsække som fungerer glimrende som soleplads (se Figur 4). Bevoksningen på diget var blevet slået for nyt, så den fremstod lavere end ved 1. besigtigelse.

Figur 4 TV: Skovfirben der luner sig på sandsæk. TH: Ung snog der er på vej til at flygte ud i tagrørsvegetationen

3.3.3 Tredje besigtigelse 19. august 2025

Vejrforhold: 20-22 grader, halvskyet og let vind.

Der blev observeret et skovfirben og tre andre firben der ikke kunne artsbestemmes. Derudover blev der observeret en snog (se Figur 5). Bevoksningen så ud til at have stået uslået siden sidste besigtigelse og var flere steder ret tilgroet.

Figur 5 TV: Skovfirben på sandsæk. TH: Foto af sydsiden af diget taget mod vest.

4 Opsummering

4.1 Diget som levested for markfirben.

Diget fungerer som levested for skovfirben og snog, som blev observeret ved to af besigtigelserne. Det vurderes at de firben som ikke kunne artsbestemmes, med overvejende sandsynlighed er skovfirben, da fundene er gjort i nærhed af de to sikre skovfirben fund. Det vestligste fund af et juvenilt firben, kan dog ikke afvises at have været en strejfende markfirben unge.

Diget vurderes som mindre egnet for markfirben, da diget hen over sæsonen jævnlige gror til og der kommer en begrænset mængde sol ned til jordoverfladen. Markfirben har i højere grad end skovfirben behov for at der kommer godt med sol til jordoverfladen, der hvor de har deres æglægningspladser, da solopvarmningen står for at udruge æggene. De er dermed følsomme overfor tilgroning. Hos skovfirben udruges æggene inde i hunnen, som føder levende unger, og dermed kan de i højere grad yngle i områder med mere skygge og tilgroning⁷.

På baggrund af ovenstående vurderes det, at diget ikke fungerer som yngleområde for markfirben.

⁷ Nordens Padder og Krybdyr, Fogh et. al, 2001